

A BELGA ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Herman K. de Jaeger*

Brüsszel

1. TÖRTÉNETE ÉS CÉLJA

Bár a belga könyvtárak lehetőségeikhez képest segítették a tudományos kutatást és az ipart, törekvéseik nem jártak mindig kellő eredménnyel, hiszen ezek a könyvtárak nem erre a célra létesültek, más alapvető feladatokat kell betölteniük. Ezért hozták létre 1964-ben a CNDST-t /Centre National de Documentation Scientifique et Technique = Országos Tudományos és Műszaki Dokumentációs Központ/. Az új szerv életre hívásának kezdeményezője dr. Herman LIEBAERS, az I. Albertről elnevezett Királyi Könyvtár /Bibliothèque Royale Albert Ier/ igazgatója és dr. August COCKX, ugyanennek a könyvtárnak osztályvezetője volt.

A CNDST nagyrészt autonóm szervezet, bár létesítése óta szoros kapcsolatban áll a Királyi Könyvtárral, ennek helyiségében van korszerűen felszerelt és berendezett hivatala is. Ezen felül munkájához a Királyi Könyvtár három millió könyvet, huszezer kurrens periodikumot és ötvenezer tételes referenz-gyűjteményt kitevő állományát használja fel.

* A szerző a CNDST tanácsadója, egyik alapítója és titkára a Centre d'Information et de Documentation en Sciences Économiques et Sociales-nak /Közgazdasági és Társadalomtudományi Tájékoztatási és Dokumentációs Központ/, egy könyvtáros- és dokumentalistaképző intézet professzora, a Bibliotheksgids c. folyóirat szerkesztőségi titkára és helyettes igazgatója a DOC-INTER-nek /Centre de Documentation et d'Information sur le Commerce International = Nemzetközi Kereskedelmi Dokumentációs és Tájékoztatási Központ/.

A CNDST nem üzleti vállalkozás. Közpénzekből tartják fenn. Az anyagi támogatást főleg az Oktatásügyi és Művelődésügyi Minisztériumtól kapja /amely minisztérium alá tartozik a Királyi Könyvtár is/. A CNDST irányelveit tudományos bizottság határozza meg, amely állami szervek, iparvállalatok és tudományos intézmények képviselőiből áll. Szakterülete az orvostudomány, műszaki és természettudományok. Célja a szakemberek megfelelő tájékoztatása mellett, a tájékoztató tevékenység előmozdítása és támogatása tudományos intézményekben és iparvállalatoknál egyaránt.

2. ÁLTALÁNOS SZOLGÁLTATÁSAI

A CNDST egyetemi szintű szakemberei /műszaki és mezőgazdasági szakemberek, kémikusok, fizikusok, matematikusok, orvosok, az elektronika szakértői stb./ irodalomkutatásokat végeznek, ellátják a felhasználókat a szükséges primer és szekunder irodalommal, bibliográfiákat állítanak össze és kapcsolatot tartanak fenn a szolgáltatások kölcsönös cseréjének szervezése céljából.

Az intézmény felhasználói tájékoztatás iránti kérésüket személyesen, telefonon, telexen vagy írásban adják be.

A beérkező kérelmek három fő csoportba sorolhatók:

1. Másolási szolgáltatás iránti kérelmek /szövegoldalokról, ábráról stb./. A CNDST naponta több mint 2000 fotokópiát készít.
2. Konkrét adatok /cimek, dátumok, fizikai állanók, leíró információk /életrajz, definíció, módszer/, működési leírások/ kérése.
3. Bibliográfia iránti kérelmek. /Ezzel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a CNDST 1970. évi beszámoló jelentése 300 bibliográfia szolgáltatását említi, ezeknek terjedelme azonban változó. Akadt orvosi tárgy bibliográfia, melyben csak 7 tétel volt, ezzel szemben pl. a légpárnás járművekről készült bibliográfia 571 tételt tartalmazott./ Az összeállított és kiadott bibliográfiákban természetesen nem foglaltnak benne a százakra menő, telefonon érkező és azonnal megoldható kisebb kérések és kérdések.

Előfordul néha, hogy egy-egy időszakban több azonos vagy hasonló kérés érkezik, különösen olyankor, amikor a sajtó egy-egy újabb felfedezéséről, technikai újdonságról ad hírt. Ezekre a kérdésekre a korábban összeállított vagy e célra átdolgozott adatok alapján válaszolnak.

Állandó gondja és csak részben megoldott problémája a CNDST-nek a kis- és középüzemeknek nyújtandó tájékoztatás.

A felhasználókkal való jó kapcsolatok érdekében nem zárhatók ki a tájékoztatásból a tanulók sem. A rájuk fordított időt és munkát azonban a CNDST kénytelen a minimumra redukálni. A leggyakrabban csak jelzi a tanulóknak azt az utat, amelyen el kell indulniuk, hogy maguk találják meg a kívánt adatokat.

Ha egy nyomtatásban megjelent dokumentum nem szerezhető be, akkor a CNDST megkísérli, hogy találjon Belgiumban vagy külföldön olyan könyvtárat, ahol erről a dokumentumról fotokópiát vagy mikrofilmet kaphat.

A tájékoztatások és szolgáltatások ingyenesek, kivéve a fotokópiákat és a gépi információkeresést.

3. KÜLÖNLEGES SZOLGÁLTATÁSOK

A fent felsorolt tevékenység mellett a CNDST néhány egyéb feladatot is ellát.

3.1 Kurrens külföldi folyóiratok központi katalógusa

/Catalogue collectif belge et luxembourgeois des périodiques étrangers en cours de publication./

Ennek a központi katalógusnak két első kötete 1965-ben jelent meg /Editions Culture et Civilisation kiadása, Avenue G.E. Lebon 115, 1160 Bruxelles, 1982 oldal, ára 2400 belga frank/. Egy pótkötet előkészületben van.

A katalógus 500 belga és luxemburgi könyvtár állományában található periodikumoknak a címeirását adja. A könyvtárak állományukról, illetve annak gyarapodásáról a CNDST-nek bejelentést tesznek. A bejelentő könyvtárak között számos vállalati könyvtár is van. Ennek a központi katalógusnak a teljessége a minisztériumi könyvtárakban és az egyetemi szemináriumi könyvtárakban lévő periodikumokkal még tovább növekszik. A katalógusba felvett, azaz a könyvtárak állományában lévő külföldi folyóiratok számát 50 000-re becsülik. Az összeállítás jelentős munkáját még hagyományos módszerekkel végezték, de a pótkötet összeállítása már gépesített eljárással történik.

3.2 Nemzeti és nemzetközi kongresszusok naptára

/Calendrier des congrès nationaux et internationaux./

Évenként mintegy 3000-re becsülik azoknak az egész világon rendezett kongresszusoknak a számát, amelynek tárgya a CNDST szakterületéhez tartozik. Ezekről a Központ folyamatosan megjelenő számítógéppel készített jegyzékben ad számot. Ez a kongresszus pontos leírásán kívül több indexet tartalmaz és pedig:

egy indexet a rendezvények földrajzi eloszlása szerint;

egy időrendi indexet;

egy tárgy szerinti indexet;

egy szakcsoport-kód szerinti indexet, amelynek beosztása az amerikai EJC /Engineer's Joint Council = Amerikai Mérnök Szövetség/ tezaurusban alkalmazott szakcsoport-beosztáson alapszik.

Most folynak az előkészületek témafigyelő szolgálat beindítására. A tudományos kutatók a jövőben kijelölt érdeklődési területek szerint rendszeresen és automatikusan megkaphatják a tájékoztatást azokról a kongresszusokról, amelyek érdeklődési körükbe tartoznak.

3.3 A belga tudományos publikációk folyamatosan előállított jegyzéke /Inventaire Permanent des Publications Scientifiques Belges./

Ez a kísérleti bibliográfia, amely még nem kerül kereskedelmi forgalomba, teljesen gépesített eljárással készül, a következő dokumentációs források alapján:

a vonatkozó belga folyóiratok;

belga szerzők külföldön publikált cikkei /könyvek a jegyzékben nem szerepelnek/.

A jegyzék előállításához minden egyes cikkről átlag 15 lyukkártya készül. A lyukkártyák száma függ a szerzők számától, a cím hosszúságától és a tartalom megjelölésére alkalmazott kulcsszavak számától, /a jelenlegi program 15 kulcsszót enged meg/. Minden 500 cikk lyukkártyáinak elkészítése után azokat beolvassák a számítógépbe. A gép kinyomja a tulajdonképpeni bibliográfiát, valamint az ahhoz tartozó különböző indexeket: a szerzői indexet, az intézmények indexeit és a tárgymutatót. A tételek előtt az előbb már említett EJC tezaurusban szereplő szakcsoport-kódok első két számjegye áll /az orvostudomány területén a MEDLARS jegyzékre utalnak/. Ezenkívül a számítógép a régi indexeket kumulálja az újabbakkal és oldalszámozza a lapokat. A nyomtatás sebessége 1100 sor percenként.

A jegyzék lényegében még kísérleti stádiumban van. Állandóan javítani igyekeznek alakját és tartalmát. Emellett még mindig nem teljes. Komoly problémát okoznak a doktori értekezések. A Fonds National de la Recherche Scientifique /Országos Tudományos Kutatási Alap/ támogatásával készült publikációk és a folyóiratok, amelyek címeit rövidített alakban kellene felvenni /kívánatos lenne, ha az egyezményes nemzetközi rövidítéseket - CODEN - alkalmaznánk/. Véleményünk szerint a terminológia kényes problémája megoldódott az angol deszkriptorok alkalmazásával. Ennek következtében egyetlen angol nyelvű index helyettesíti a régebben alkalmazott különböző nyelvű /francia, holland, német stb./ indexeket.

3.4 Könyvtárral vagy dokumentációs szolgálattal rendelkező belga kutatóintézetek jegyzéke

/Inventaire des centres belges de recherches disposant d'une bibliothèque ou d'un service de documentation./

A CNDST 1967-ben kiadott jegyzékének célja, hogy az egész országban propagálja a dokumentáció gondolatát és hogy jobban összehangolja a dokumentációs központok munkáját. 330 oldalán 1200 intézmény adatait közli.

A jegyzék négy részből áll:

a tulajdonképpeni jegyzék az intézmények megnevezésével és leírásával, városok szerinti elrendezésben;

a szereplő személyek indexe;

az intézmények indexe;

kétnyelvű /francia és holland/ tárgymutató.

A mű első kiadása elfogyott. A felülvizsgált és javított második kiadás megjelenését 1972-re tervezik.

3.5 Fordítási részleg

A CBT /Centre Belge de Traduction = Belga Fordítási Központ/ a rendelkezésre álló, főleg a nehezen hozzáférhető nyelvekről készült fordítások másolataival látja el a felhasználókat. Tájékoztatást ad továbbá a máshol beszerezhető fordításokról is. Saját fordítói tevékenységében csak oroszról franciára készít fordításokat.

A tudományos-műszaki szakterületeken dolgozó minősített, megbízhatóan dolgozó fordítókról nyilvántartást vezet.

3.6 Tanácsadás és oktatási feladatok

A CNDST konferenciák szervezésével vagy személyes beszélgetések, látogatások során nyújt támogatást, utbaigazítást azoknak, akik az intézetekben vagy üzemekben dokumentációs központokat és szakkönyvtárakat létesítenek vagy tájékoztató munkát végeznek. A CNDST-nek nincs formális oktatási tevékenysége, de a tudományos kutatók és dokumentalisták számára rövid és bevezető jellegű előadásokon ismerteti a tájékoztató munka alapvető tudnivalóit.

Ennek a felvilágosító tevékenységnek a megkönnyítésére, jelen cikk szerzője sillabuszokat dolgozott ki.

3.7 Koordináló tevékenység

A CNDST-nek, mint a tájékoztatási szolgálatok koordinációs központjának egyik fontos feladata, hogy a tudományos kutatókat kapcsolatba hozza a legjobb tájékoztatási forrásokkal. E szolgáltatás folyamán nagyon gyakran összehozza az azonos szakterületen dolgozó személyeket. Magától értetődik, hogy ez a funkció szoros kapcsolatot kíván meg a nemzetközi tájékoztatási intézményekkel is.

3.8 Igénykutatás

Egy országos tájékoztatási rendszer kidolgozásáért felelős központi intézménynek kötelessége, hogy tudományos módszerekkel tanulmányozza a tájékoztatás felhasználóinak szükségleteit és kikísérletezze a leghatékonyabb új módszereket. A felhasználók, illetve szükségleteik kellő ismeretének hiányában a tájékoztatás nem állhat megfelelő módon a tudomány, a kutatás és a termelés szolgálatára.

Az első igénykutatást 1967-ben végezték az orvostudomány területén. Ennek a vizsgálódásnak eredményeit a következő cím alatt jelentésben foglalták össze: Tudományos Dokumentáció. A belga orvosi testület szükségletei. Az Országos Tudományos és Műszaki Dokumentációs Központban lefolytatott vizsgálat eredményei. /Documentation scientifique. Les besoins du corps médical belge. Resultats d'une enquête menée Centre National de Documentation Scientifique et Technique./ 1967, 92 p.

Ez a jelentés broszúra formájában elfogyott, mikrofilmen azonban még kapható.

Hasonló vizsgálatot végeztek a kémia területén 1969-ben.

4. GÉPESÍTÉS

A CNDST intenzíven tanulmányozza a gépesítés problémáját, nemcsak saját tevékenysége, hanem a Királyi Könyvtár szolgáltatásai automatizálásának céljaira is. Azok a feladatok, amelyeknél a rutin munkákat gépesítették /vagy gépesíteni fogják/ a következők:

1. Katalogizálás /cédulakatalógus, nyomtatott kötetkatalógus, betűrendes tárgyszó-katalógus, szakkatalógus, új szerzemények jegyzéke stb./;

2. Polyóiratok adminisztrációja /a beérkezett folyóiratszámok nyilvántartása, a késésben lévő folyóiratszámok reklamációja, a beköteendő művek jegyzékének összeállítása stb./;

3. egyesített címjegyzékek szerkesztése;
4. a kölcsönzés adminisztrációja;
5. a szerzeményezés adminisztrációja /rendelések, adományok, csereszolgálat stb./;
6. különböző szekunder kiadványok szerkesztése /indexek, bibliográfiák és hasonló dokumentumok/.

Kezdetben a gépesítést csak lépésről-lépésre, a hagyományos kézi módszerek alkalmazásával párhuzamosan vezették be. Várható azonban, hogy a következő évtizedekben az egész cédulakatalógus /több millió cédula/ nagy kapacitású gépi adattárrá fog átalakulni. A tárolt adatokhoz a kérdező-pultokon keresztül lehet hozzáférni a billentyűzettel is ellátott, katódsugárcsöves megjelenítő készülékek útján. Ezeknek segítségével párbeszéd folytatható a felhasználó és az adattár között. A felhasználó a kérdésére adott válasznak megfelelően módosíthatja kérdését. Előre meghatározhatja a megkapni kívánt dokumentumok számát, és megvizsgálhatja, hogy a visszakeresett dokumentum megfelelnek-e céljainak, mivel a képernyőn a dokumentum tartalomjegyzéke, a referátumok, sőt esetleg a dokumentum egyes lapjai is megjeleníthetők. Ezeket a berendezéseket mikrofilmtárakkal kapcsolják össze, azok alapján adnak információt, de a kiválasztott dokumentumok eredeti formájukban a felhasználók rendelkezésére állnak majd. Egyedül a CNDST forgalmának kielégítésére legalább tíz katódsugár készülék kellene. Ezek on line összeköttetésben lennének az adattárral.

Teljes kiépítettségben a rendszer az ország minden tájékoztatási központjának a távközlési hálózaton keresztül történő összekapcsolását tenné lehetővé, földrajzi korlátok nélkül. Az egyes felhasználók saját készülékeiken keresztül a központi és egyetemes adattárhoz férhetnek hozzá.

Igaz, hogy ezek a rendszerek még csak fejlesztésük kezdeti állapotában vannak, de a jelek szerint remélhetjük, hogy az elkövetkező években a gépi tájékoztató hálózatok általánosan elterjednek.

Több tájékoztató intézménynél /Chemical Abstracts, Chemical Titles, Chemical Biological Activities, Medlars, Excerpta Medica, Engineering Index stb./ már most előfizethetők a bibliográfiai adatokat és egyes szolgáltatásoknál a referátumokat is tartalmazó mágnesszalagok.

A CNDST reméli, hogy az információ terjesztésének ezt az új formáját felhasználhatja majd témafigyelőszolgálat létrehozására is.

Érdekességgént meg kell említeni, hogy a CNDST 1968 végén tökéletesítette kémia-vegyipari irodalomkutatási rendszerét. Ez a tökéletesítés a Chemical Abstracts mikrofilmes kiadványán alapszik. Az 1907 óta megjelent összes referátumot 16 mm-es mikrofilmre vették fel. A filmeket mikrofilm leolvasó és sokszorosító berendezésekben való felhasználás céljából műanyag kazettákba helyezték.

Mindegyik kazetta kb. 30 000 referátumot tartalmaz. Négy kazetta magában foglalja a Chemical Abstracts egy teljes kötetének /26 füzetnek/ összes referátumát. A teljes gyűjteményt, amelyben több mint 4 millió referátum van, így 160 kazetta tartalmazza.

A keresési eljárás a következő: először megnézzük a Chemical Abstract nyomtatásban megjelent indexét. Az indexszavak alapján megfelelőnek vélt referátumok kódszámait feljegyezzük. A megfelelő kazettát a készülékbe helyezve és a kódszámot bebillentyűzve azt az oldalt, ahol a referátum található, a berendezés kikeresi és a képernyőn kivetíti. Gombnyomásra elkészíthetjük a referátum normál méretű fotokópiáját is.

Általános tapasztalat azt mutatja, hogy egy hagyományos könyvtár teljes gépesítése az elképzeltnél sokkal hosszabb időt vesz igénybe. 15-20 éves átmeneti időszakra is szükség lehet.

5. SZEMÉLYZET

A CNDST személyzete:

- 1 igazgató
- 15 szakember, a különböző természettudományok területéről
- 8 dokumentalista
- 7 számítástechnikai szakember /programozó és rendszerelemző/
- 4 ügyviteli munkatárs.

A műszaki személyzetet /nyomda, sokszorosítás/ a Királyi Könyvtár adja.

JAEGER, H.K. de: The National Scientific and Technical Documentation in Belgium

The CNDST, established in 1964, is mainly an autonomous institution, although it has close connections with the I. Albert Royal Library. Its activity - literature searches and other documentation services - is carried out by a staff consisting of engineers, agronomists, chemists, physicists, mathematicians, doctors and electronic engineers with university degree. In addition to this the CNDST is performing also some special tasks.

E.g. the CNDST compiles the following periodical publications:

1. Catalogue collectif belge et luxembourgeois des périodiques étrangers en cours de publication;
/Union catalogue of current periodical publications/
2. Calendrier des congrès nationaux et internationaux;
/Calendar of national and international congresses/
3. Inventaire permanent des publications scientifique belges;
/Complete list of Belgian scientific publications/
4. Inventaire des centres belges de recherche disposant d'une bibliothèques ou d'un service de documentation;
/List of Belgian research institutes with libraries or documentation services/

A translation centre is also operating within the CNDST; organizes conferences for the propagation of information work; establishes contacts between research workers and information sources; studies the needs of information users; finally investigates the problems of mechanization of information processes.

Де ЕГЕР, Х.К.: Бельгийский государственный центр научной и технической документации

Основанный в 1964 г. ЦНДСТ (Бельгийский государственный центр научной и технической документации) является автономной организацией, хотя тесно связан с Королевской Библиотекой им. И. Альберта. Специалисты Центра, имеющие высшее образование инженеры, агрономы, химики, физики, математики, врачи, специалисты по электронике, ведут библиографическую и документационную работу. Наряду с этими задачами ЦНДСТ выполняет еще и ряд особых видов деятельности. В том числе, главным образом следующие:

ЦНДСТ редактирует следующие периодические издания:

1. Catalogue collectif belge et luxembourgeois des périodiques étrangers en cours de publication;
(Центральный каталог регулярно поступающих зарубежных журналов);
2. Calendrier des congrès nationaux et internationaux;
(Календарь национальных и международных конгрессов);
3. Inventaire permanent des publications scientifiques belges;
(Полный регулярный список бельгийских научных публикаций);
4. Inventaire des centres belges de recherche disposant d'une bibliothèque ou d'un service de documentation
(Перечень бельгийских исследовательских институтов, в распоряжении которых имеется библиотека или информационная служба).

Под руководством ЦНДСТ, кроме этого, работает и центр переводов;

- организуются конференции для ознакомления с информационной работой;
- устанавливаются связи между исследователями и наилучшими источниками информации;
- изучаются запросы и потребности потребителей информации;
- наконец, интенсивно изучаются проблемы механизации и автоматизации информационных работ.

JAEGER, H.K. de: CNDST - das belgische Nationale Zentrum für
Wissenschaftliche und Technische Dokumentation

Das im Jahr 1964 gegründete Dokumentationszentrum ist eine annähernd autonome Institution, die zwar mit der nach Albert I. benannten Königlichen Bibliothek in enger Verbindung steht. Ihre Mitarbeiter von akademischer Bildung, die Techniker, Landwirte, Chemiker, Physiker, Mathematiker, Mediziner, Elektroniker vom Fach sind, führen Literaturforschungen durch und verrichten Dokumentationsarbeiten. Über diese Aufgaben hinaus setzt CNDST auch mehrere Sondertätigkeit fort, von welchen die Hauptsächlichsten im Artikel aufgezählt sind.

CNDST veröffentlicht die folgenden periodischen Publikationen:

1. Catalogue collectif belge et luxembourgeois des périodiques étrangers en cours de publication;

/Zentralkatalog der belgischen, luxemburgischen und ausländischen Zeitschriften/

2. Calendrier des congrès nationaux et internationaux;
/Kalender der nationalen und internationalen Kongresse/

3. Inventaire permanent des publications scientifiques belges;
/Kurrente Totalliste der belgischen wissenschaftlichen Publikationen/

4. Inventaire des centres belges de recherche disposant d'une bibliothèque ou d'un service de documentation;
/Liste der belgischen Forschungsinstitute, die über Bibliothek oder Dokumentationsdienste verfügen/

Unter der Leitung der CNDST ist weiters ein Übersetzungszentrum tätig und CNDST organisiert Konferenzen, um über die Informationstätigkeit Aufschlüsse zu bieten; CNDST macht die Forscher mit den Informationsquellen bekannt und studiert den Bedarf der Informationsbenützer und beschäftigt sich intensiv mit den Problemen der Mechanisierung der Dokumentationsarbeiten.

